

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАННЯ ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Казарян І. С.

У статті розглядається психологічна система прийняття рішень слідчим суддею під час розгляду клопотань про надання дозволу на проведення необхідних слідчо-розшукових дій (НСРД). Визначено психологічні чинники, що впливають на процес прийняття цього рішення.

Стаття досліджує вплив психічних процесів та особистісних властивостей на прийняття рішень під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення необхідних слідчо-розшукових дій (НСРД). Зокрема, розглядаються когнітивні процеси, такі як відчуття, сприйняття, пам'ять, увага, мислення і уява, які є важливими для прийняття рішень. Також зазначаються індивідуальні особливості особистості, такі як рівень домагань, переваги та когнітивні стилі, які також впливають на процес прийняття рішень.

Стаття акцентує увагу на суб'єктивних факторах, таких як освіта, професійний досвід, психологічні властивості та підходи до прийняття рішень (інтуїція, судження, раціональність), які також впливають на процес розгляду клопотання. Особистісні особливості, зокрема впевненість у собі та своїх переконаннях, відіграють важливу роль під час прийняття рішень.

Особлива увага приділяється особливостям мислення слідчого судді, таким як глибина, широта, швидкість і гнучкість, а також процесу оцінки доказів, який вимагає логічного та розумового аналізу ролі та значення зібраних доказів. Розрізнення між дослідженням і оцінкою доказів вимагає складної розумової діяльності.

Стаття підкреслює важливість дотримання конституційних норм та прав людини під час розгляду клопотань про проведення НСРД.

Автор ідентифікує три функціональні підсистеми психологічної системи винесення ухвали слідчим суддею після розгляду клопотань про проведення НСРД. Перша підсистема - індивідуально-особистісні компоненти - описує властивості особистості, які впливають на прийняття рішень. Друга підсистема - компоненти взаємодії з середовищем - розглядає вплив особистості на пошук стратегій, дій, оцінку та про-

гнозування наслідків рішень. Третя підсистема - компоненти рішучості - стосується координації вибору, його реалізації та прогнозу наслідків.

Аналізуючи ці аспекти, стаття підкреслює важливість забезпечення системи гарантій і прав людини в процесі прийняття рішень під час НСРД.

Ключові слова: клопотання, прийняття рішення, негласні слідчі (розшукові) дії, психологічні чинники.

Kazaryan I. S. Some psychological aspects of decision-making by an investigative judge during the consideration of a motion for granting permission for conducting covert investigative (search) actions

The article explores the psychological decision-making system of an investigating judge during the consideration of motions for granting permission to conduct necessary investigative and detective actions. The psychological factors influencing the process of making this decision are determined. It examines the influence of mental processes and personal characteristics on decision-making in the context of reviewing motions for granting permission for investigative (detective) actions. Specifically, cognitive processes such as perception, attention, memory, thinking, and imagination, which are essential for decision-making, are discussed. Individual personality traits, such as levels of aspirations, preferences, and cognitive styles, are also noted to impact the decision-making process.

The article emphasizes subjective factors, including education, professional experience, psychological attributes, and decision-making approaches (intuition, judgment, rationality), which also influence the motion review process. Personal traits, particularly self-confidence and convictions, play a significant role in decision-making.

Special attention is given to the characteristics of the investigative judge's thinking, such as depth, breadth, speed, and flexibility, as well as the process of evidence evaluation, which requires logical and cognitive analysis of the role and significance of the collected evidence. Distinguishing between the investigation and evaluation of evidence necessitates complex cognitive activity.

The article emphasizes the importance of adhering to constitutional norms and human rights during the consideration of motions for conducting necessary investigative and detective actions.

The author identifies three functional subsystems of the psychological decision-making system of an investigative judge after the review of motions for investigative (detective) actions. The first subsystem, individual-personality components, describes personality traits that influence decision-making. The second subsystem, components of interaction with the environment, examines the impact of the individual on the search for strategies, actions, evaluation, and prediction of decision outcomes. The third subsystem, components of determination, relates to the coordination of choice, its implementation, and the anticipation of consequences.

By analyzing these aspects, the article emphasizes the importance of ensuring a system of guarantees and human rights in the decision-making process during investigative (detective) actions.

Key words: *petition, decision-making, covert investigative (detective) actions, psychological factors.*

Постановка проблеми та її актуальність. Розслідування кримінальних правопорушень вимагає законних, тактично правильних та ефективних негласних слідчих (розшукових) дій, підпорядкованих цілям кримінального судочинства, для забезпечення оперативного, повного та неупередженого розслідування та судового розгляду кримінального провадження з метою дотримання законних прав та інтересів громадян.

Концепція проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі НСРД) розроблена в науці та практиці і є всеосяжною, оскільки її можна охарактеризувати з кримінально-процесуальної, організаційно-тактичної, моральної та психологічної точки зору. Так, важливо зазначити, що психологічні особливості прийняття слідчим суддею рішення за результатом розгляду клопотання про надання дозволу на проведення НСРД залишаються недостатньо дослідженими. Процес розгляду вищевказаного клопотання, за нашим робочим визначенням, носить визначальний характер і має суттєвий вплив на подальше розслідування кримінального правопорушення.

Дослідження питання психологічних аспектів прийняття рішення слідчим суддею під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій є актуальним. На сьогоднішній день, було проведено деякі дослідження в цій області, проте їх обсяг і глибина все ще обмежені.

Наукові дослідження в цій галузі спрямовані на розуміння впливу психологічних процесів, особистісних характеристик та суб'єктивних факторів на процес прийняття рішень слідчим суддею. Дослідження зосереджуються на аналізі когнітивних процесів, а також на розумінні впливу особистісних властивостей, таких як рівень домагань, переваги та когнітивні стилі, на прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо проблем подання, розгляду та вирішення клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій розглядали у своїх працях такі вчені, як Ю. П. Аленін, Р. І. Благута, В. І. Бояров, В. П. Власова, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, А. Я. Дубинський, Я. П. Зейкан, О. В. Капліна, О. П. Кучинська, Л. М. Лобойко, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. О. Попелюшко, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, С. М. Стахівський, М. С. Строгович, О. Ю. Татаров, В. М. Тертишник, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. Г. Яновська та інші.

Аналіз психологічної літератури з питань проблем прийняття рішень у професійній діяльності знайшов відображення як в роботах зарубіжних, так і у дослідженнях вітчизняних вчених, де розглянуто структуру, види, форми прийняття рішень, чинники, які впливають на процеси прийняття рішень тощо: С. Ю. Головін, С. В. Заваленко, Ю. П. Кондратенко, Л. В. Помиткіна, О. І. Санніков, Н. О. Соколова, О. О. Тополенко та ін.

Питання щодо прийняття рішень у науці розглядається як етап переробки інформації в системі цілеспрямованої діяльності людини та найбільш узагальнено визначається як формування та вибір дій та операцій (R. L. Aschoff, F. E. Emery, W. James).

Проблема «прийняття рішень» розглядається на рівні інтегрального психічного процесу як вид діяльності, яка пов'язана зі зняттям невизначеності ситуації (О. Ф. Бондаренко, І. О. Зазюн, Л. Н. Карамушка, В. А. Моляко, В. Г. Панок, Н. І. Повякель, А. Я. Чебікін, Н. В. Чепелева, Н. Ф. Шевченка, А. Adler, W. James, G. A. Kelly, K. Lewin, R. R. May та ін).

Основні положення психології особистості про місце смислової регуляції серед чинників, що визначають зміст діяльності особистості, зокрема прийняття нею рішень (Г. О. Балл, Ф. Зімбардо, Т.В. Корнілова, Д.О. Леонтьєв, А. П. Назаретян, В.А. Роменець).

Наразі, огляд джерел показав, що питання особливостей прийняття рішень слідчим суддею по результатам розгляду клопотання про надання дозволу на проведення НСРД, з точки зору психології, ґрунтовному дослідженню не підлягали та у наукових працях не висвітлювалися.

Існує потреба у подальшому дослідженні, щоб отримати більш глибоке розуміння процесу прийняття рішень слідчим суддею під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Додаткові дослідження можуть сприяти вдосконаленню практики і встановленню ефективних систем гарантій в цій сфері правосуддя.

Метою наукової статті є дослідження та аналіз деяких психологічних аспектів прийняття рішення слідчим суддею під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, розширення наукового розуміння прийняття рішень слідчим суддею та впливу психологічних факторів на цей процес.

Виклад основного матеріалу. Ухвалення будь-яких рішень особистістю завжди було і залишається актуальною проблемою для вчених різних галузей знань. Психологія посідає серед них одне з визначальних місць, оскільки прийняття рішень як суб'єктивний вибір особистості, найяскравіше виявляє її індивідуальні особливості, здібності та можливості, впливаючи на зміну різних ситуацій, формуючи активну життєву позицію, визначаючи вибір оптимального шляху професійного становлення.

Теорія прийняття рішень у науці виходить на перший план ще й тому, що сьогодні уявлення про можливість досягнення об'єктивного знання в науці проблематично [1, с. 132].

Поняття «рішення» представляє, незалежно від сфери, в рамках якої воно досліджується, певну розумову діяльність, що здійснюється суб'єктом з метою зменшення якоїсь невизначеності, неточності, неоднозначності [2, с. 67]. У психологічній теорії рішення прийняття рішення розуміється як вольовий акт формування послідовності дій, які ведуть до досягнення мети на основі перетворення початкової інформації в ситуації невизначеності [3, с. 89]. Прийняття рішень є складовою частиною пізнавальної і практичної діяльності людини.

У психологічній енциклопедії О. М. Степанова прийняття рішення розглядається, передусім, з позиції волі, мислення та бажань особистості, як етапу або фази вольового акту, пов'язаних з остаточним вибором цілі чи способу виконання дії [4, с. 264].

Відповідно до нашого дослідження прийняття рішення необхідно вивчати в сукупності з особливостями професійної діяльності. Прийняття рішення як діяльнісний акт вимагає від слідчого судді адекватної оцінки ймовірності досягнення оптимального результату (мети) у конкретних умовах, для чого необхідно правильно оцінити ситуацію та власні можливості й ресурси.

Як зазначала І. М. Ушакова, раніше невідома інформація або новизна ситуації вимагає від професіонала, в даному випадку, слідчого судді, вибору певного способу дії. Відповідно від фахівця це вимагає критичного мислення та інтуїції, з врахуванням певного досвіду [5, с. 144].

Н. О. Соколова, зазначає, що не зважаючи на те, що в професійній діяльності суб'єкт покладається на свою компетенцію (професіоналізм, досвід), важливу роль в ухваленні рішення відіграють властивості самої особистості [6, с. 158].

О.О. Тополенко, зазначав, що достатньою умовою прийняття ефективного рішення є наявність у особистості, психологічних якостей що відповідають чинникоутворюючій групі - рівня знань для оцінки ситуації, навичок за рішенням подібних проблем, певних здібностей, уміння знайти вихід із ситуації з урахуванням зовнішніх умов й умов в організації, уміння передбачати результат своєї діяльності й визначати своє відношення до проблеми [7, с. 163].

Отже, ефективній структурі прийняття рішень у конкретному виді професійної діяльності відповідає структура конкретних властивостей особистості, а менш ефективною (відповідною до рівня розвитку професіонала) - більшою мірою розрізнені зв'язки з окремими якостями.

Так, виникає необхідність у детальному вивченні особистості, яка приймає рішення в умовах нестабільності ситуації та спрямовуванні своєї активності на самореалізацію та самоактуалізацію.

Під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення НСРД на слідчого суддю впливають різні психічні процеси, стани та властивості. Для прийняття певного рішення в процесі розгляду клопотання найбільш важливою групою є когнітивні або пізнавальні процеси, що включають відчуття, сприйняття, пам'ять, увагу, мислення і уяву.

Крім психічних процесів виділяється ряд індивідуальних особливостей чи властивостей особистості слідчого судді, які впливають на процес розгляду клопотання про надання дозволу на проведення НСРД. Також, можна стверджувати, що

впливають й інші характеристики особистості, що формуються під впливом індивідуальних психічних властивостей, такі як рівень домагань, переваги та когнітивні стилі.

Особистісні особливості, що впливають на процес прийняття рішень, становлять так звану категорію «суб'єктивних факторів», що зумовлює важливий фундаментальний феномен теорії прийняття рішень: розбіжність реальної (дескриптивної) і ідеально раціоналістичної (нормативної) ситуації.

До основних суб'єктивних чинників, що впливають на процес прийняття рішень можна віднести: освіту і професійний досвід, психологічні властивості особистості, психологічні підходи для прийняття рішень (інтуїція, судження, раціональність) тощо [8, с. 94]

Також, на нашу думку, основну увагу слід приділяти таким суб'єктивним чинникам, як: відсутність необхідних знань та навичок; професійна некомпетентність; особисті проблеми та низька самооцінка.

У психологічних дослідженнях з питань прийняття рішення використовуються три синонімічні поняття: людський фактор, особистісні якості та особистісні характеристики. Людський фактор впливає на процеси підготовки рішення, оцінки корисності альтернатив, а також результатів його виконання. До особистісних характеристик, що впливають на процес прийняття рішень, відносяться особливості мислення, відповідальність, реакції, готовність до ризику, темперамент, рівень емоційності, увага, досвід і воля [9, с. 147].

З погляду підготовки та реалізації рішень, найбільший інтерес становлять особливості мислення слідчого судді, зокрема, глибина, широта, швидкість і гнучкість.

Особливо необхідно зазначити, що оцінка доказів здійснюється слідчим суддею у формі логічного, розумового процесу визначення ролі та значення зібраних доказів.

Дослідження і оцінка доказів тісно пов'язані між собою, оскільки з'ясування достовірності, належності, допустимості та достатності доказів здійснюється у процесі складної розумової діяльності і провести чітку межу між цими процесами надзвичайно складно. Відмінність між цими різновидами діяльності особистості, в нашому випадку, слідчого судді під час проведення НСРД, полягає в тому, що дослідження здійснюється як через практичні дії, так і розумові операції, а оцінка відбувається внаслідок розумової діяльності [10, с. 20].

У процесі прийняття рішення під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення НСРД особливу роль відіграють такі особливості особистості слідчого судді, як впевненість у собі та своїх переконаннях.

Впевненість у собі відображається в рішучості та впевненості слідчого судді у своїх власних здібностях, знаннях та професійному досвіді. Це може мати прямий вплив на процес оцінки доказів та прийняття рішень. Слідчий суддя, який має високий рівень впевненості, може бути більш схильним до вживання рішучих дій та висунення суворих вимог щодо проведення негласних слідчих дій.

Свої переконання слідчий суддя формує на основі свого професійного досвіду, знань, аналізу доказів та відповідних юридичних норм. Ці переконання можуть впливати на спосіб оцінки доказів та прийняття рішень. Слідчий суддя, який має стійкі переконання, може бути більш схильним до прийняття рішень, які відповідають його власним цінностям та поглядам на справедливість.

Проте, важливо підкреслити, що впевненість у собі та переконання слідчого судді повинні бути збалансовані з об'єктивністю, справедливістю та дотриманням процесуальних гарантій. Слідчий суддя повинен забезпечити ретельний аналіз доказів, розглянути всі аргументи сторін і діяти відповідно до закону та принципів справедливості.

Так, при прийнятті рішення під час розгляду клопотання на проведення НСРД, від слідчого судді вимагається унікальна здатність здійснювати вибір у вкрай складних умовах. До таких умов належать висока відповідальність вибору, обмеження конституційних прав та свобод громадян при проведенні відносно них НСРД, необхідність урахування безлічі важко порівнянних факторів, неявних, неструктурованих альтернатив, у ситуаціях високої невизначеності, за значних емоційних навантажень на психіку, в умовах дефіциту часу та прогнозу можливих наслідків тощо.

Також треба враховувати й інші умови, які можуть впливати на процес прийняття рішень слідчим суддею під час розгляду клопотання на проведення НСРД. Деякі з цих умов включають:

1. Обмеженість інформації: Слідчий суддя може бути обмежений обсягом доступної інформації, особливо на початкових етапах розгляду клопотання. Він повинен працювати з обмеженими даними та доказами, що може вплинути на його здатність прийняти обґрунтоване рішення.

2. Неоднозначність: клопотання про надання дозволу на проведення НСРД можуть бути суперечливими або містити різні інтерпретації. Слідчий суддя повинен уважно аналізувати і вирішувати невизначеність або суперечливість інформації перед прийняттям рішення.

3. Терміновість: У деяких випадках, розгляд клопотання може потребувати негайної реакції, особливо у випадках, де є загроза безпеці або необхідність в оперативному розслідуванні. Слідчий суддя повинен швидко аналізувати факти та приймати рішення в обмежений часовий період.

4. Відповідальність: Рішення, прийняте слідчим суддею, може мати серйозні наслідки для всіх сторін, що залучені до справи. Суддя повинен нести відповідальність за свої рішення та гарантувати їх об'єктивність та законність.

5. Етичні питання: При розгляді клопотання про проведення НСРД, слідчий суддя повинен дотримуватися етичних стандартів, зокрема забезпечувати права людини, зберігати конфіденційність.

Урахування цих умов та здатність працювати в них є важливими аспектами для слідчого судді під час прийняття рішень щодо надання дозволу на проведення негласних слідчих дій.

Самі НСРД посідають у структурі діяльності слідчого судді особливе місце, оскільки відомості про факт та методи їх проведення не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [11, ст.246]. Вони мають пізнавальний характер та процесуально-правову природу.

Процес подання, розгляду та вирішення клопотань про проведення НСРД є одним із найбільш складних видів соціальної діяльності. Так, у відповідних статтях Основного Закону держави відтворено ряд конституційних норм, які мають найважливіше значення для захисту прав і законних інтересів людини і громадянина. Відповідно до вимог ст. 64 Конституції України конституційні права і свободи людини не можуть бути обмежені, крім випадків, що передбачені Конституцією України [12].

Аналізуючи положення КПК, можна стверджувати, що в кримінальному процесуальному законодавстві містяться певні правила, при дотриманні яких втручання у приватне спілкування є правомірним. Зокрема, це стосується проведення негласних слідчих (розшукових) дій, таких як прослуховування телефонних розмов, аудіо- та відеозаписів та ін.

Проте, важливо підкреслити, що такі втручання повинні бути здійснювані з дотриманням встановлених правових процедур та гарантій,

а також з урахуванням засад конституційних прав людини. КПК містить вимоги щодо отримання дозволу від компетентних органів, визначення строків, обмежень та інших умов, які дозволяють збалансувати необхідність проведення слідчих дій зі збереженням прав особи на приватність та конфіденційність.

Також, аналіз положень Конституції України, міжнародно-правових актів дає змогу зробити висновок, що втручання у приватне спілкування можливе лише за наступних умов:

а) може застосовуватися лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав людини, а також для запобігання заворушенням чи злочинам;

б) відповідні випадки повинні бути передбачені КПК. За порушення зазначених правил особи можуть нести відповідальність, передбачену законом [11].

Кожна негласна слідча (розшукова) дія є не тільки засобом пізнання, засобом збирання, дослідження та перевірки доказів, а й виступає як акт правозастосовної діяльності. Тому інститут НСРД має встановлювати певну систему гарантій виконання завдань кримінального провадження, забезпечення прав і свобод людини.

Отже, з огляду на вищевказане це накладає на слідчого суддю високу відповідальність при винесенні слідчим суддею ухвали про надання дозволу на проведення НСРД.

Аналізуючи наведені положення, ми можемо визначити психологічну систему, яка включається в процес прийняття ухвали слідчим суддею після розгляду клопотань щодо проведення негласних слідчих дій (НСРД). В рамках цієї системи можна виділити три функціональні підсистеми, які мають свої особливості:

- *блок індивідуально-особистісних компонентів* (сукупність властивостей особистості, які забезпечують прийняття певної ситуації, висування варіантів вибору та прийняття відповідного рішення). Ця підсистема описує особистісні властивості слідчого судді, які впливають на прийняття рішень. Сюди входять такі аспекти, як впевненість у собі, своїх переконаннях, професійні знання та досвід, етичні принципи, а також ставлення до прав людини та законності;

- *блок компонентів взаємодії з середовищем* (властивостей особистості, які забезпечують пошук її стратегій, дій щодо реалізації, оцінки та прогнозу наслідків прийнятого рішення). Ця підсистема відображає вплив особистості слідчого судді на пошук стратегій, дій, оцінку та

прогнозування наслідків рішень. Сюди входять такі аспекти, як взаємодія з іншими учасниками процесу, а також вплив зовнішніх обставин, які можуть вплинути на рішення;

- *блок компонентів рішучості* (координація вибору, його реалізація та прогноз наслідків). Ця підсистема стосується координації вибору, його реалізації та прогнозу наслідків. Вона описує процес прийняття рішення, включаючи здатність до аналізу, логічного мислення, врахування ризиків та відповідальності

Аналізуючи ці функціональні підсистеми, ми можемо отримати більш повне уявлення про психологічний аспект процесу прийняття рішень слідчим суддею під час розгляду клопотань на проведення негласних слідчих дій. Детальне вивчення кожної підсистеми дозволяє зрозуміти, як різні психологічні фактори впливають на процес винесення ухвали та як можна забезпечити більш об'єктивне та законне прийняття рішень.

Окрім ключових та когнітивних компонентів, діяльність слідчого судді, в рамках розгляду клопотання на проведення НСРД, складається з конструктивних, комунікативних, організаційних та перевіряючих компонентів, спрямованих на вивчення матеріалів кримінального провадження для підтвердження необхідності проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Співвідношення властивостей особистості слідчого судді, які утворюють функціональні підсистеми прийняття рішення під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення НСРД визначають особистісно-стильові прояви та типи вибору.

Провідною властивістю слідчого судді, який приймає рішення, є рішучість, що охоплює систему різнорівневих ознак. Рішучість як багатоконпонентна, цілісна властивість, характеризує здатність особистості свідомо та незалежно приймати зрілі рішення, вибірково використовуючи при цьому особистісні ресурси. Рішучість представлена різнорівневими характеристиками особистості, що утворюють наступні складні компоненти: орієнтацію, налаштованість на прийняття даного рішення; ергічність (активність); стійкість (стійкість) та розумність (мудрість).

У ситуації розгляду клопотання на проведення НСРД актуалізуються відповідні властивості особистості слідчого судді - предиктори, які забезпечують особливості сприйняття ситуації, пошук альтернативних варіантів, їх аналіз, вибір, реалізацію та оцінку продуктивності. Властивості особистості слідчого судді, що забезпечують

прийняття рішення, стають предикторами вибору на наступних етапах і переходять в арсенал його засобів.

Значимість властивостей особистості слідчого судді як ресурсу вибору визначається послідовністю їх включення до ситуації прийняття відповідного рішення (порядком їх актуалізації, появи), здатністю до «аглотинації» один з одним, посилення спільної дії за рахунок взаємосприяння (кумулятивності, інтегративності, циклічності) та ітеративності (нелінійності динаміки) їх розвитку).

Структурно-функціональну модель психічної регуляції системи розгляду клопотання на проведення негласних слідчих дій (НСРД) слідчим суддею утворюють різні компоненти, які взаємодіють для забезпечення ефективного прийняття рішень, а саме: когнітивні, емоційні, вольові та мотиваційні сфери психіки, їх структурну єдність та функціональну цілісність, що забезпечують ефект активації впливу слідчого судді на його власний вибір.

Вибір у прийнятті даного рішення є одним із детермінант розвитку особистості слідчого судді (відповідні зміни, трансформації), а його збереження - джерелом формування практичного досвіду. Керівним механізмом прийняття даного рішення є самореалізація особистості, що включає механізми вольової, емоційної, когнітивної та мотиваційної регуляції, кожна з яких має свою специфіку.

Давайте розглянемо кожен з цих компонентів детальніше:

1. Когнітивна сфера: Цей компонент охоплює когнітивні процеси, такі як сприйняття, увага, пам'ять, мислення, оцінка та розуміння інформації. Під час розгляду клопотання, слідчий суддя здатний аналізувати інформацію, розробляти стратегії розслідування та оцінювати значення зібраних доказів. Когнітивні процеси допомагають слідчому судді зробити обґрунтовані та логічні рішення.

2. Емоційна сфера: Цей компонент включає емоції, настрій та емоційну стійкість слідчого судді. Емоції можуть впливати на сприйняття інформації, оцінку ситуації та прийняття рішень. Наприклад, впевненість у собі та здатність контролювати емоції можуть допомогти слідчому суддею зберегти об'єктивність та раціональність під час розгляду клопотання.

3. Вольова сфера: Цей компонент охоплює вольові процеси, такі як самоконтроль, самодисципліна та здатність до прийняття рішень. Слідчий

суддя повинен мати достатню вольову силу для здійснення своїх функцій та прийняття необхідних рішень відповідно до закону.

4. Мотиваційна сфера: Цей компонент стосується мотивації, цілей та цінностей слідчого судді. Мотивація може впливати на ступінь зосередженості, наполегливості та рішучості слідчого судді під час розгляду клопотання. Мотивована особистість може бути більш ефективною в прийнятті рішень, оскільки вона має чітку мету і визначені пріоритети.

Висновки. Підсумовуючи усе викладене, необхідно зазначити, що психологічні особливості прийняття рішення слідчим суддею під час розгляду клопотань на проведення негласних слідчих (розшукових) дій залишаються недостатньо дослідженими. Такі рішення, за нашим робочим визначенням, носять визначальний характер і мають суттєвий вплив на подальше розслідування кримінального правопорушення та забезпечення гарантії прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

В процесі дослідження визначено, що на процес прийняття рішення під час розгляду клопотань на проведення НСРД впливають різні психічні процеси, стани та властивості особистості слідчого судді.

Прийняття рішення як діяльнісний акт вимагає від слідчого судді адекватної оцінки ймовірності досягнення оптимального результату (мети) у конкретних умовах, для чого необхідно правильно оцінити ситуацію та власні можливості й ресурси.

Також на процес прийняття рішень впливають і інші характеристики особистості, що формуються під впливом індивідуальних психічних властивостей, такі як рівень домагань, переваги та когнітивні стилі.

Також, впевненість у собі та переконання слідчого судді можуть впливати на прийняття рішень під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих дій, проте це повинно здійснюватись у межах об'єктивності та з урахуванням прав і гарантії всіх сторін.

Визначено, що до основних суб'єктивних чинників, що впливають на процес прийняття рішень слідчого судді під час розгляду клопотань на проведення негласних слідчих (розшукових) дій слід віднести: відсутність необхідних знань та навичок, недостатній професійний досвід, професійну некомпетентність; психологічні властивості особистості, психологічні особисті проблеми, низьку самооцінку та підходи для прийняття рішень (інтуїція, судження, раціональність) тощо.

На основі аналізу положень різних авторів, нами визначено психологічну систему винесення ухвали слідчим суддею за результатами розгляду клопотань на проведення НСРД та відокремити в неї три функціональні підсистеми: *блок індивідуально-особистісних компонентів* (сукупність властивостей особистості, які забезпечують прийняття певної ситуації, висування варіантів вибору та прийняття відповідного рішення); *блок компонентів взаємодії з середовищем* (властивостей особистості, які забезпечують пошук її стратегій, дій щодо реалізації, оцінки та прогнозу наслідків прийнятого рішення); *блок компонентів рішучості* (координація вибору, його реалізація та прогноз наслідків).

Проведений аналіз з питання прийняття рішення слідчим суддею під час розгляду клопотання на проведення НСРД не вичерпує всіх психологічних аспектів розглянутої проблеми і потребує більш детального дослідження психологічного механізму прийняття відповідного рішення.

Література

1. Тіщенко А. Ю., Ушакова І. М., Т. В. Селюкова Особливості прийняття рішення та життєстійкості в організації у співробітників із різним типом когнітивного стилю особистості: залежність та поленеалежність. *Габітус*. 2021. Вип. 24(1). С. 131-135. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2021_24\(1\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2021_24(1)_25)
2. Кондратенко Ю. П. Оптимізація процесів прийняття рішень в умовах невизначеності: навч. посіб. Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2006. 96 с.
3. Степура Є.В. Ціннісно-сміслові чинники прийняття рішень особистістю в умовах невизначеності: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Київ, 2016. 204 с.
4. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.
5. Ушакова І. М. Теоретичний аналіз проблеми прийняття рішень працівниками ДСНС в надзвичайних ситуаціях. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 1. С. 141-145.
6. Соколова Н. О. Креативність як чинник ефективного прийняття рішень психологом-консультантом. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2011. № 11. С. 156-160.
7. Тополенко О. О. Модель впливу психологічних чинників на процес прийняття управлінських рішень. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка* : збірник наукових праць. 2008. № 3(24). С. 162-167.

8. Журавльов В. В. Особливості прийняття управлінських рішень керівниками органів охорони державного кордону: організаційно-психологічний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологічні науки*. 2017. № 1. С. 89-99.

9. Черевичний С. В. Підходи до проблеми прийняття рішень в філософії та психології. *Вісник національного університету оборони України*. Зб-к. наук. праць. К. : НУОУ, 2019. Вип. 2 (52). С. 146-154.

10. Чорноус Ю. М. Слідчі дії: поняття, сутність, напрями розвитку та удосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Київ, 2005. 245 с.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: URL : zakon.rada.gov.ua/go/4651-17.

12. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

13. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар до Кримінально- процесуального кодексу України. Київ : А.С.К., 2002. 1056 с.

14. Кірмач Л. А. Доказування як метод пізнання у процесі розслідування злочинів : автореф. дис. на здобуття канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003. 21 с.

*Казарян І. С.,
аспірант кафедри психології та педагогіки
Одеського державного університету
внутрішніх справ*